

отличная от традиционной – общинной, религиозной, корпоративной. Она должна быть основана не на страхе и слепой покорности вековым заветам, а на общечеловеческих ценностях».(2, с.103)

В заключение отметим, что этика и религия не должны соперничать, напротив, они способны, невзирая на различные установки, участвовать в развитии и обогащении нравственности и духовности современного общества, только взаимно дополняя друг друга.

Литература:

1. Аришнов В.И. и др. *Наноэтика – конвергенция этических проблем современных технологий или пролегомены к постчеловеческому будущему.* – Эпистемология & философия науки. №2, 2009, с.96-111.

2. Анисимов С.Ф. *О первоценности морали в структуре человеческой духовности.* – Вестник Московского университета: Философия, №1,2001,с.98-124.

UMANIZAREA PROGRESULUI TEHNIC PRIN INTERMEDIUL ȘTIINȚELOR SOCIO-UMANE

Sergiu Luca,
cercetător, A.Ș.M

Оmul de știință, este un individ curios,
care vrea să-și satisfacă dorința de
cunoaștere pe contul societății.

Din cele mai de îndepărtate timpuri din istoria omenirii, progresul tehnic odată cu ușurarea vieții și noilor posibilități de supraviețuire în lupta sa cu natura și lumea animală înconjurătoare, sa manifestat (dar datorită iarăși exclusiv omului) și ca cel mai mare dușman al său. Astfel satiristul Efim Tarlapan definea spânzurătoarea ca “armă inventată de cap împotriva gâtului”. Ar fi fost hazliu umorul, dacă în istorie nu ar persista trista și rușinoasa “statistică”: - odată cu descoperirea proprietăților fierului și tehnologiei de dobândire și prelucrare a lui, a fost construit nu numai cuțitul, toporul și plugul de fier, dar imediat au fost confecționate și cătușele de înrobire a omului.

Desigur săgețile cu vârful de fier i-a oferit omului o oarecare libertate garantându-i un mai mare succes la vânatoare, dar același metal imediat i-a suprimat libertatea, transformându-se în instrumente de tortură și schingiuire – astfel Galileo Galilei a fost nevoit să se dezică de adevărurile sale, deoarece foarte bine știa cum acționează fierul asupra corpului omenesc.

Odată cu descoperirea primelor legi în mecanică de către Arhimed, legea pârgheii a fost transformată din ajutor de mișcare a greutateților în catapulte de

asediat orașe – inclusiv Hiroshima și Nagasaki, războiul chimic dintre Iran și Irak și nenumăratele alte monstruoziități armate.

Desăvârșirea armelor menite la începuturi să-i compenseze insuficiența forței omului în lupta de supraviețuire în lumea sălbatică și care totodată îl asigura pe om cu hrană, a transformat vânătoarea dintr-o sursă de existență într-o simplă ucidere a lumii animale – și pe care el a numit-o trufaș “saffari”, având ca consecință nu doar simpla constatare din “Cartea roșie”, ci și dezastrele din ecosisteme.

Cu ajutorul progresului tehnic omul și-a mărit forța mușchilor și a intelectului. Puterea tehnică a omului i-a permis să schimbe cursul râurilor și să creeze mări artificiale, dar nu poate încălca legile naturale. Atât omul cât și castorii construiesc baraje, cu diferența că castorii folosesc ca instrumente dinții și labele, iar oamenii excavatoare, buldozere și beton armat. Mările artificiale și irigarea rațională sunt compensate imediat de legile naturii care nu se supun omului și ca rezultat avem mări și râuri secate, pământuri erodate și pustii datorate activității omului.

Însăși viața omului este condiționată de acest progres tehnic care datorită raționalității sale dictează umanității un sistem social în care fiecare individ devine doar o roticiță a acestui sistem, și numai în această calitate poate supraviețui. Această postură de specializare îngustă de a deservi ori a conduce tehnica, limitează activitatea omului legându-l de această sferă, simplul exemplu fiind, că de la instituirea profesiei de telefonistă în 1878 și până în prezent când comutatoarele sunt automate, chiar și în sistemele de telefonie “celulară” femeile au rămas în calitate de operatori.[1,107]

Această viață-acțiune umană se evidențiază în deosebi în abordarea sistemică a lui Niklas Luhmann de unde rezultă că: „ceea ce determină temeiul acțiunii oamenilor este „reducerea complexității” și folosirea unei posibilități din „mediul înconjurător”. Însă pentru a realiza o astfel de reducere oamenii folosesc deja un „sens”, fără el nu pot „reduci” complexitatea. Adică „sensul” nu mai are nevoie de întemeiere pentru că el este prealabil întemeierii. El este un produs al sistemului și este implicat de sistem. Raționalitatea acțiunilor și cunoștințele oamenilor nu este legată de subiectul acțiunii, ci de sistem. Oamenii îndeplinesc funcții în dependență de sistem. Astfel raționalitatea și sensul vieții sociale depind de „sistem”, de acele relații intersubiective din societate, care fac posibilă „reducerea” complexității. De această reducere depinde și realizarea supraviețuirii biologice și culturale a fiecăruia dintre noi.”[2, 101].

Din geneza progresului tehnic ese în evidență natura sa subiectivă, datorată omului în calitate de subiect, tot el fiind în stare să constate că obiectiv în natură nu poate avea loc acest progres tehnic înafara subiectului. Deci, progresul tehnic în sine nu este un monstru cu autonomia sa vitală de a nimici ecologia și nu are scop de a aservi omul (comform unor descrieri ale robotizării dotate cu

inteligentă și clonările din viitor), respectiv numai omul este responsabil de urmările nefaste ale acestui progres tehnic care aduc o viață confortabilă „miliardului de aur”[3, 5].

Este știut inevitabilul legii conservării energiei, conform căreia cineva trebuie să plătească și ca consecință avem pe de o parte „miliardul de aur” menționat și pe de altă parte:

! Fiecare al 4-lea locuitor al pământului duce un mod de viață, cum și acum 6 000 de ani în urmă (1,5 miliarde de oameni – mai mult decât populația tuturor țărilor bogate luate împreună);

! 80% din bogățiile resurselor naturale dobândite sunt consumate de 20% din populația planetei;

! 500 milioane de oameni trăiesc în pustiu, mai mult decât totă populația Europei;

! 50% din populația săracă trăiește în țările bogate în resurse naturale (Nigeria – cel mai mare exportator de petrol din Africa – 70% din populație trăiește sub pragul sărăciei);

! 50% din bogățiile lumii se află în proprietatea a 2% din populație;

! Fiecare al 6-lea om trăiește în condiții nocive de viață, neavând acces la lucruri de primă importanță - apă, electricitate;

! În lume se cheltuie de 12 ori mai multe resurse financiare pentru înarmare, decât pentru ajutorul țărilor în dezvoltare;

! 5 000 de oameni zilnic mor din cauza apei poluate;

! 1 miliard de oameni nu au acces la apă potabilă, corespunzătoare normelor sanitare;

! 1,5 miliarde de oameni suferă de foame. [4]

Cum este cu puțință, ca în timp ce o parte a omenirii merg deja în călătorii cosmice, cealaltă parte să fie lipsită de sursele elementare de supraviețuire cum este apa, aerul, hrana, datorat tocmai ca consecință a progresului altora prin poluarea celor din urmă?

Totuși, progresul tehnic din totdeauna a avut scopul de a ajuta omul, îndeosebi de elocvent este exemplul inventării telefonului, fără de care nu ne mai putem concepe viața astăzi. Alexander Graym Bell(1847-1922), fiind profesor de fiziologie a vorbirii pentru surdo-muți și celor de limbă străină, a executat un modelator și reproducător de articulații, care a și devenit telefonul cunoscut de azi.[1, 107]

Să ne aducem aminte de paradoxul expus de Dostoevskii “Cu cât mai mult iubim lumea în general, cu atât mai puțin iubim omul concret.” Astfel progresul tehnico-științific din domeniul medicinei fiind criticat și descris de unii ca inuman. În primul rând genetica și biotehnologiile, care nu numai că lecuiesc deja majoritatea bolilor, dar și rezolvă cu succes probleme legate de reproducere, ori transplantare a diferitor organe, astfel salvând oameni concreți. Dar analizând

problemele date, fără careva presupuziții, se adeverește că utilizarea acestor cunoștințe în scopuri și prin mijloace necorespunzătoare, care de altfel depinde totalmente de factorul uman, poate fi anihilat atât prin reglementări etice și juridice distincte, cât și prin o educație civică corespunzătoare care poate fi asigurată doar prin intermediul științelor socio-umane. [5, 48-50], [6, 55-57]

Progresul tehnic de la începuturile sale a fost interpretat de unii ca un dușman al omului. Este de menționat poziția filosofului și teoreticianului artistic Jhon Reskin (1819-1900), care blestema produsele industriale, deoarece mașinile nimicesc frumusețea specifică doar lucrurilor confecționate de mâinile omului. Având urmași ce au implimentat ideile sale precum Willyam Morris(1834-1896), care se împotriva progresului tehnic, tinzând să nimicească producerea industrială, având scop reanimarea meșteșugăritului, în acest scop înființând chiar și o firmă de meșteșuguri “Morris & K^o” [1, 123]

Pe măsură a fost răspunsul inginerului și savantului german specializat în teoria mecanismelor și mașinilor, Franz Relo(1829-1875), care și-a pus scopul de a soluționa problema estetizării mașinilor proclamând posibilitatea dezvoltării armonioase a artei și tehnicii. Astfel indicând la legătura tehnicii cu cultura a demonstrat că dezvoltarea tehnică nu numai că nu amenință dezvoltarea culturii, dar mai mult ca atât , însuși tehnica este un purtător de cultură. Astfel tehnica, datorită unei atitudini și viziuni progresist-umane devine pozitivă.[1, 125]

Din minimul de exemple menționat anterior se adeverește celebrul adevăr că “omul este măsura tuturor lucrurilor”. De aceea nu progresul este de vină, dar omul care este iresponsabil de acțiunile sale și de consecințele acestora. Din această perspectivă considerăm că nu este corect să ne dezicem de confortul ce ne este oferit de progresul tehnic, chiar dacă o bună parte din ecologiști ne avertizează cu o inevitabilă catastrofă ecologică globală, având ca consecință chiar exterminarea vieții pe pământ. Având exemplul pozitiv demonstrat deja de Franz Relo și de ușurința cu care comunicăm (exemplul elementar fiind acest articol tapat la calculator și trimis prin email) ese în evidență că toate aceste probleme pot fi soluționate prin educarea omului.

Iar educarea se face prin intermediul științelor socio-umanistice. Cu ajutorul științelor socio-umanistice omului i se oferă un “set al gentilomului” prin intermediul “bufetului suedez”, despre care deja a scris Eric Fromm, care este constituit din cunoștințe din toate domeniile pentru ca omul să devină om și să se comporte în activitatea sa conform acestui set. Și de faptul realizabil privind educarea omului “ce e bine și ce e rău” ne vorbește și Martin Heideger susținând că: “Mai presus decât realitatea stă posibilitatea.” [7, 50]

Realitatea consecințelor progresului tehnic se datorează doar neutilizării eficiente de către om a însuși acestui progres, dar posibilitatea de a minimiza efectele negative țin de implimentarea noilor tehnologii și în primul rând acest progres trebuie să fie îndreptat spre omul ca scop și nicidecum ca mijloc. Aici

iese pe prim plan importanța științelor socioumanistice: sociologia, dreptul, politologia, filosofia, etica, bioetica, istoria (care cu siguranță că ne poate învăța), și toate celelalte științe, inclusiv filosofia socială (privită în ultimul timp cu mari suspiciuni), care studiază totalitatea activității umane în diferitele ei manifestări și specificul său.[8, 6-12]

Este știut lucru, că cu ajutorul științelor reale, nu putem construi măcar un cerc și un pătrat cu o suprafață egală, necătând la performanțele lor. Filosofia fiind cea mai marginalizată în ultimul timp, oferă posibilitatea de a învăța legitățile generale de dezvoltare a cunoașterii științifice, să înțeleagă rolul și locul științei între celelalte fenomene culturale. Filosofia este unica disciplină, care oferă un tablou general al lumii, structurii cunoașterii, metodologiei procesului de cunoaștere.

Să ne întrebăm, la ce poate servi așa o disciplină cum este “Estetica” unui tehnician, și răspunsul îl găsim chiar în manualele de profil tehnic – “*Estetica* – o știință ce studiază legitățile și principiile generale ale creației artistice. Este o învățătură filosofică despre artă ca un aspect deosebit al ideologiei dedicate cercetării esenței ideale și a formelor frumosului în creația artistică. Estetica cercetează cauzele apariției și dezvoltării activității estetice a oamenilor, îndreptată spre crearea operelor de artă, formării frumosului și sublimului în om, studiază esența, proveniența și dezvoltarea tuturor artelor: literaturii, muzicii, arhitecturii, picturii, sculpturii, teatrului și a.m.d., inclusiv arta industrială (designul). [9, 11]

Educația estetică formează în om o atitudine estetică integrală către întreg mediul înconjurător: natură, alți oameni, către sine însuși, față de activitatea umană, lumea materială (lumea lucrurilor), și față de însuși artă ca purtător de valori. De acea omului trebuie să i se educe simțul și gustul estetic.

Astfel, prin formarea omului unei atitudini responsabile față de acțiunile sale, privite în raport cu mediul înconjurător, semenii săi, și cel mai important efectele de lungă durată cu consecințe indirecte asupra viitoarelor generații, va fi înlăturată nepăsarea omului față de ceea ce va fi după dînsul. Progresul tehnic promovat și utilizat de omul cu viziuni utilitar-umane-eco-natură, se va transforma din acest monstru actual, întrun mod de viață uman, care va fi în stare să-l protejeze pe om și de dezlănțuirile firești ale naturii (cutremure, inundații, ciocniri cu diferite corpuri cosmice ș.a.). Problema raportului dintre om și tehnică, încă de la începutul secolului trecut, înainte de a deveni esența fundamentală a științei și activității omului de acum găsisese soluția la Tudor Vianu:- „Noi trebuie să luăm contact cu marile probleme ce ne privesc de aproape, să devenim oameni de inițiativă și să intervenim activ. Ceea ce trebuie să ne conducă în acest efort este credința în știință, în puterea și eficacitatea rațiunii omenești.”[10, 292]

Desigur, utilizând eficacitatea rațiunii omenești, noi ne vom abține de la declarațiile făcute de Puankare la începutul secolului douăzeci, că dacă va trebui să distrugem omenirea pentru a afla tainele naturii, vom pune-o pe altar fără ezitare. Perspectiva pozitivă are ca temei întâlnirea șefilor de stat și guverne din 179 țări care a avut loc în 1992 în Brazilia, în documentele cărora sunt indicate prioritățile educației omului în asimilarea normelor etice și ecologice, valori și relații, aptitudini profesionale și modul de viață care sunt necesare pentru o dezvoltare durabilă.

Perspectiva dezvoltării progresului tehnic, în corelație cu o viață confortabilă a omului (fără nici o primejdie tehnogenă) este posibilă doar luând în considerație patru aspecte ale cunoașterii: Ce se poate ști?; Cine poate ști?; Cum se poate ști?; Până unde se poate ști?

Referințe bibliografice:

1. В.Ф.Рунге, „История дизайна науки и техники”, Москва, 2005, 368с.
2. Niklas Luhmann, *Conceptul de scop și raționalitatea sistemului* - în: *Teoria și metodologia științei: Concepte și orientări* / Vasile Țapoc; Univ. de Stat din Moldova. Catedra Sociologie și Filosofie.– Ch.: CEP USM, 2005.– 212p.
3. Э.Тоффлер, Шок будущего: Пер. с англ. / Научный редактор, автор предисловия — д.ф.н., проф. П.С. Гуревич; — М.: ООО “Издательство АСТ”, 2002. —557с.
4. HOME © 2009 EUROPACORP Elizévir FILMS; Directed by Yann Arthus-BERTRAND; www.octioncarbone.org; www.goodplanet.org
5. О.В. Огирко, Человеческий эмбрион как лицо и его права – în: *Bioetica, Filosofia și Medicina // Materialele Conferinței a XV-a Științifice internaționale, Chișinău, 2010*, pp.48-50
6. Г.Т. Терешкевич, О.Р. Джура, Н.О. Назар, Биотетические проблемы использования стволовых клеток – în: *Bioetica, Filosofia și Medicina // Materialele Conferinței a XV-a Științifice internaționale, Chișinău, 2010*, pp.55-57
7. Martin Heidegger, *Тимп și Ființă*, București, 1995
8. Момджян К.Х. Введение в социальную философию: Учеб. пособие. - М.: Высш. шк., КД «Университет», 1997. - 448 с.
9. П.Е. Шпара, „Техническая эстетика и основы художественного конструирования”, Киев, 1989, 247с.
10. Tudor Vianu, *Filosofia culturii*, Editura Publicom, București, 1945